

Csokonai Vitéz Mihály költészetének sokszínűsége

A **felvilágosodás** korának legnagyobb magyar **költője**. Csokonai Vitéz Mihály **Debrecenben** született **1773. nov. 17-én**. Apja **Csokonai József borbély és seborvos** volt, korán meghalt, így az özvegynek két fiával együtt el kellett hagyni addigi otthonukat. Anyja csak kosztos diákok tartásával tudta megélhetésüket biztosítani. Tanulmányait a debreceni kollégiumban kezdte, ő alakította az első önképzőkört. Már diákkorában megismerkedett a felvilágosodás néhány nagy alkotásával. Rendkívüli tudása felkeltette tanárai figyelmét és 1794-ben rábízták egy alsóbb osztály tanítását. Csapongó, szabad szelleme azonban nem fért össze az iskola katonás fegyelmével. Fegyelmezetlensége és haladó nézetei miatt egy évvel később kizárták a kollégiumból 1788-ban a főiskolai tanfolyamra iratkozott be. 1790 körül diáktársaival olvasótársaságot, „önképzőkört” szervezett. Ő az olasz nyelvet választotta, de tudott latinul, franciául, németül, görögül, ismerkedett az angollal, a héberrel, és a perzsával. 1794-ben a gimnáziumi poéta osztály vezetésével bízzák meg. 1792-től Kazinczyval levelezett.

Ezekben az években született *Az estve, Az álom, Konstancinápoly*. 1795-ben kizárták a kollégiumból. Debrecenből jogot tanulni ment Sárospatakra. 1796 őszén abbahagyta tanulmányait. Rövid pataki jogászkodás után a pozsonyi országgyűlésen keresett mecénást, s *Diétai Magyar Múza* címmel (1796) verses újságot adott ki, amely a nemesek érdektelensége miatt a 11. szám után megszűnt. 1795 után *Árpádiász* címen eposzt kezdett írni. 1794 tavaszán Komáromba ment a franciák ellen készülő nemesi bandériumok zászlóavató ünnepségére. Verses folyóirat kiadását tervezte *Nyájas Múza* címmel. Komáromban ismerkedett meg Vajda Júliannával – Lillával – egy jómódú kereskedő lányával. Házasság alapjaként megpróbált állást szerezni, de eközben a lányt szülei férjhez adták. Néhány évig a Dunántúlon bolyongott. Sárközy alispán juttatta be 1799. május 26-tól 1800. február 21-ig helyettes tanárnak a csurgói gimnáziumba, majd visszatért szülővárosába, Debrecenbe. Ebben az időben jegyzeteket készített tanítványai részére (*A magyar verscsinálásról közönségesen, a Cultura, Az özvegy Karnyóné s két szeleburdiak*).

Ezek után nehezen, szűkösen élt, utolsó éveiben emberkerülés jellemezte. 1804-ben Váradon verses búcsúztatót mondott Rhédey Lajosné temetésén, ahol meghűlt, öröklött tüdőbaja súlyosabbá vált, és 1805. január 28-án halt meg Debrecenben. Életében mindössze két kötete jelent meg: *A tavasz* (1802) és *Dorottya* (1804).

Csokonai Vitéz Mihály (1773-1805) a **magyar felvilágosodás** korának (1772-1825) egyik kiemelkedő alkotója.

- Egyszerre volt **poeta natus** (született költő) és **poeta doctus** (tudós költő). Több nyelven tudott, ezért a világirodalom remekeit eredeti nyelven olvasta.
- **Mindhárom műnemben** (epika, líra, dráma) születtek alkotásai, és a lírán belül **több műfajban** alkotott, pl.: óda, dal, elégia, elégiko-óda, és filo-zófiai lírájában Voltaire és Rousseau felfogása is megjelenik.
- Hangneme sokféle.
- Műveiben **több stílusirányzat** is megjelenik:
 - **klasszicizmus**
 - **szenzimentalizmus**
 - **rokokó**
 - és a **manierizmus** egyes elemeit is felhasználja (pl.: szójáték, meglepő ellentét)
- Versei egy részében megjelenik a **pictura** vagy a **sententia**, illetve ez a kettő vegyítve.
 - pictura → leírás – a természet, a táj, vagy az emberek leírása (a természeti kép párhuzamba állítható a költői én belső világával)
 - sententia → bölcsélet, elmélkedés

[A rokokó jellemzői: (jelentése: kagyló → Aphrodité egy kagylóból kelt ki)]

- szerelem,
- játékosság,
- enyhe erotika,
- néhol túldíszítettség jellemzi, (gyakori mnv-ek)
- miniatürizálás, (kicsinyítés, kicsinyítő képző – ka, -ke)
- zeneiség.]

Csokonai: *A boldogság* (1797)

Versformája: anakreóni sor

Ritmusa, verselése: szimultán (ötvözi az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselést)

A vers ideje: 1 nyári este

A vers 4 mondatból áll.

A vers témája: szerelem → szerelmi költészet → Lilla-vers (Vajda Julianna)

A vers a rokokó stílusát jeleníti meg:

- miniatürizálás: *borocskát*
- erotika: *csókolódva tréfál, játszik a hajával Lilla, eper* (afrodiziákum – vágykeltő)
- sok melléknevet használ
- a szimultán ritmus fokozza a zeneiséget

A költeményben Csokonai egy boldog pillanatot ír le → kapcsolódás a címhez → a boldogság 1 állapot

Költői ?-sel zárja a verset: fokozva megjelenik a boldog (boldogabb) → nyomatékosít

Vitéznél → utalás saját magára

Szerkezet: 2 részből áll:

1. rész: 1 – 14. sor → leírás
2. rész: az utolsó 3 sor → tanulság

A vers az Anakreóni dalok keretein belül jelent meg → utal a versben Anakreónra → 12. sor
→ műfaj: **dal**

Csokonai: A Reményhez (1803)

Lilla-vers → Lilla elvesztése ihlette, nem lehet a felesége; a Lilla-ciklus utolsó, záró alkotása

Cím: nagybetűvel írja → tulajdonnév → **megszemélyesíti a Reményt → ez a remény végig néma marad → Csokonai fájdalmas monológja a vers**

1. vsz: A Reményhez szól a vsz.-ban → jelen idő

az 1. vsz.: csalódottságot, bánatot és dühöt áraszt

2. vsz.: tavasz van → nárcisz

tavasz – megújulás, szerelem évszaka

hangulat – boldogság

idő: múlt idő

3. vsz: tél van

tél – elmúlás, halál (gyász)

hangulat – bús, lemondó

idő: múlt időben kezd, ami átcsap jelen időbe és feltételes módba

friss virág ←————→ elhervadt virág

csörgő patak kiszáradt forrás

tavaszi	tél
boldogság	bú

A 2. és a 3. vsz. mély és magas magánhangzóinak aránya szembetűnő → a 3. strófa túlnyomóan mély hangokkal van telítve → a **hangszimbolika** is kiemeli az érzelmek elkomorodását

4. vsz.: újra a Reményhez szól → KERETES

- túlsúlyba kerül a költői felkiáltás
- megjelenik a halál képe
- a nap éjre dült → megszem. → minden fekete, besötétedik → elfogyott a remény, a halál képe
- Lillák – többes szám → nemcsak Lillától, hanem az összes nőtől elkészönt – „Isten véletek!” → több szerelme nem is volt a költőnek

A vers szerkezete logikus: az 1. és a 4. szakasz tartalmi és érzelmi párhuzamot alkot, a közbezárt 2. és 3. strófa ellentétet, kontrasztot fejez ki.

műfaj: **elégia**

stílusirányzat: **szenzimentalista**